

JEGYZETEK

I. BALLADÁK, DALOK ÉS ROKONNEMŰEK

1 UDVARHELYSZÉKIEK. Ehelyt vétségből maradt el a szorosabb meghatározás: a keresztúrfiszéki nyelvjárás szerint, mely fiúszékéből a nagy terjű anyaszéknek gyűlt össze a népdalok legnagyobb része, s e fiúszékben főleg a Fejérenyikó mellékéről, melyről Tiboldi, a mi öreg székely költőnk, az 534. dalban énekl:

Szép a Nyikó s a vidéke,
Jámbor székely szabad népe;
Szebb ott még a fűzfaág is,
Mint másutt a gyöngyvirág is, —

s hol e sajátosság nyelvjárásnak, ha szabad úgy mondani, legtisztább atticizmusa hallható. E fiúszék határán kívül nem igen számos helységben dívik még teljes következetességgel ez a hangejtés, s már itt is akadni falvakra, hová a háromszéki nyelvjárás egy-egy sajátága a betűk kiejtésében, sőt különös szók használásában is mintegy bétolakodott. Udvarhelyszék Havasalja, a Sósvidék s Homoród melléke e fiúszék tájszólásától már nagyban térnek el. [...]

1—4.¹ *Kádár Katát* két változatban mutatom bé az irodalomnak s olvasóközönségnek; az első *Kata* nézetem szerint még a rendkívül mozgalmas s a vallási költészetre nézt is oly termékeny XVI-dik évszáz végén vagy a következő évszáz első felében termett „kápónavirág” lehet, mely korba jórendin *Bátori Bódizsár* is tehető, mely történelmi nevet azon melegibe, mint közszájon forgót, az ezt viselő főúrra való gondolás nélkül, csak úgy kapta fel a népdalnok s alkalmazta valamely megtörtént való eseményre. E balladákat legalább a hang, a forma és sok egyes vonás azonegy korszak terményéül tüntetik föl. — A második *Kata* egyik később korbéli változata az elsőnek, szép „rozmarint-szál” szintén a magyar népköltés kertjéből. Egy harmadik variánsnak is nyomában vagyok, mely néhány verstöredékből ítélve, legalább részletekben különbözni fog e két közlöttől. Az első még a forradalom előtt több évvel volt leírva egy fejér-nyikói jámbor székely atyafi szája után, de egypár hézagosa verse miatt, mit csak későbbi időben sikerült kiegészítnem, mostanig nem jöhetett ki. Fiatalabb *Kádár Katánkat* Gálfi Sándor barátom fődözte fel, akinek költői finom érzéke s művelt ízlésénél fogva az ily rejtőzködni szerető szépek kegyéhez juthatni különös szerencséje van. — *Bátori Bódizsár* és *Bodrogi Ferencné* a moldovai utazásáról ismert Ürmösi Sándor úr fürge kutatásának köszönhető, aki többnemű közleményeivel járult e vállalathoz. Ez utóbb említett balladáknak több változatát még eddig minden firkészésem után sem bírtam előkeríteni, csak annyit tudok hallomás után, hogy *Bodrogi Ferencné*nek tragikus színhelye Marosszék egyik helysége lett volna. Most hát e székben puhatólódodom valamely variáns után, mely „a szegén rab asszon” s „a nagyságos asszon” közti viszonyoknak homályos voltát egy kissé tisztábbra hozná.

---

1 A kezdő számok a dalok számait jelzik.

4. dalnak kezdetét így hallám a napokban egy bésorozott szé-
kely legénytől:

Szállj le, madár, szállj le, s vidd el levelemöt,
S kerítsd a kezembe régi szeretőmöt;
Régi szeretőmér mit nem cseleködném!
Töngör sűrű hobját kalánnyal kimerném.

Égön mennyi csillag, ha mind diák vóna,
S Küküllő köveccse kalamáris vóna,
S mezőknek fűszála mind papiros vóna,
S töngör sűrű hobja mind téntaléj vóna:
Mégis panaszimot le nem írná soha,
Búmot, bánatomot stb.

E daléval rokon hangulat vonul át az Erdélyi János Népköl-
tési Gyűjteménye I. kötetében álló *Csángó dalon*, mely így kez-
dődik:

Gyenge ifiúcska kin törli szemeit,
Kitől küldené el ő is a levelit,
Rigótól küldené stb.

Vö. a 433. dalt is ugyanott.

6. dalban a székelység újabb korbeli egyik nagy baja-búja van kife-
jezve: az udvarhelyszékiben ott „viszik a sok magyar fiat“, a há-
romszékiben (l. 371.) „viszik a székelység szíkját“; a marosszéki
székelynek is (414.) „keservesen szól a harang, mer a rózsáját
most sorozzák“.

7. dalnak: *Jere hëzzám vacsorára*, változatát l. Erd. III. köt.
55.: Hogy mehetnék én tehozzád, én édes szerelmem!

10. dalnak változata részben a 420., hol nem két, de három
szeretője van a szegény legénynek, s ha egytől búcsúzik, kettő ha-
ragszik, azért oly nyugtalan szíve. L. Erd. II. 108. — A 6. vers-
szaknál, úgy tetszik, más dal indul meg.

12. dal 17. sorában helyesebben: *mazlagot* kell olvasni, mi
rongyos csöpü-öltönyt jelent.

13. dalnak egy nemrég kapott változata így hangzik:

Hulljatok, levelek, takarjatok ingöm,
Mer az édösanyám sírva keres ingöm;
Mer én azt nem tudom, hó lősz a halálom:
Erdön-ë vaj mezőn, vaj idegön földön.
Ingadozó nádszál, hëzzám nem hajlottál,
Bár ahoz légy igaz, akit választottál.

A két utolsó versszak változatát lásd a 388. dal 5. és 6. sza-
kában, az első szakét Erd. I. 11.

15., 18., 19., 30. dalok változatait l. Erd. II. 541.; I. 99.; II.
154.; I. 280.; II. 215.

24. tanácsolja, milyen legényt lehet szeretni: barnát; a 312. mi-
lyen leányt: barnát. Erd. III. 180. se barnát, se szökét nem taná-
csol, hanem azt, hogy a „széphez hűséges légy!“

38. dal első szakának változatát l. Kecskeméti Cs. Dániel I.
Dalfüzérkéje 55. danájában, mely szerint „Kispatakon található
az a bánatot őrlő malom“, nem Tordátfalván.

[Erdélyi Magyar Adatbank]
Kriza János: Vadrózsák

45. E 9 versszakból álló gunyoros versezetnek csak két elősorát hozta Erd. I. 315. dala ezekben:

Pázsitos udvaron lakik a szegénység,
Üres kamarába beszorul a szükség.

A napokban 22 versszakból álló variánsa került kezemre „egy régi paprikás vers” címe alatt, mit később szándékom kiadni; elég legyen most annak korrekt szövege után némi javításokat tennem.
Az 1. versszakban:

Pázsintos udvaron lakik a szegénység,
Ott a kamarába bészorult a szükség.
Ennek útitársa a *nincsen* s az *éhség*,
Ritkán telik ott ki az úri vendégség.

Az 5. versszakban: Dagasztván, nem meri feltűrni az ingit.
A 7-dik versszakban:

Abban a faluban, ha van sok korcsoma,
Ki melyik mi *ézü*, amely asszony tudja stb.

50. dalnak: *Jaj be szennyes a kendője*, csak első szakát látni Erd. I. 129. és II. 530. [...]

59. dalban a *fuszulyka szára futott fel a fára*. Erd. II. 112. dalában a *kukorica szára* fut fel, mely pedig nem futó növény, mint a paszulyok egy része.

60. dal: *Verd meg, isten, azt a szüvet*, első szakát I. Erd. II. 97. és III. 117.

62. 412. dal egymásnak változata. — Erd. I. 148. csángó dalának csupán ez egyetlen sora egyezik a miénkkel: *A pünkösti rózsza kihajlott az útra*. A 62. dal harmad szakája szintén variánsa a 422. csángó dal negyed szakának: *Az esső isz esik, köpenyem ázik*.

73. dalban „*írott páccákat s ossójára szép karikáikat*” vár szerejétől a leány. Az önből öntött s középsben meglíksztott karikába dugják belé az orsó végít, hogy könnyebben lehessen forgatni. A *páccáírás* közönséges szokás: tavasszal fahámláskor a mogyorófát meghántják, szép feketére megsütik s azután betűformákat írnak vagy rónak reá. Nem emlékeztet-e e szokás némileg az anynyit vitatott ősi [...] székely írásra?

93. dal másod szakának változatát: *Megválogatnám a legént, Mind a vásárban az edént*, I. ugyancsak Erdélyből közölve Erd. III. 172. dala harmad szakában. A 97. dalnak: *Ne szeress, ne szeress*, szintén különböző variánsait I. Erd. II. köt.

99. *Addig ültem a tűzhelyön és 424. Hetfün reggel lúgzót raktam* — egymásnak változata.

114. harmad szakája az eke kormányáról szól, s az igazi szöveg így áll:

De látom, a kormány (az ekekormány ti.) hibás,
Nem jó fából készült, visszás.

123 *Édös kéncsöm, szép galambom* — megszólítás szokásban tisztesebb leányokkal szembe, mint a meghittség s illem szava; a hamisaknak így is mondják:

Édös kéncsöm, karcsú bogom,
Dérékadat öllel fogom.

124 Erd. III. 178. dalával pár sorban egyezően azon tűnődik: kit kelljen elvenni a szegény legény búfejeének.

143. *Hazám! hazám! édös hazám!* — egyezik csaknem minden sorban Erd. III. 137. dalával, mely szintén székely földről volt közölve, amnyi különbséggel, hogy a mi székely fiúnk „lány kinyeret” kíván „zsemlyebél” helyett.

152. másod versszakán kezdve: *Szerelöm, szerelöm, átkozott szerelöm!* változata Erd. II. 28. dalának a *diófán* kívül, mely egyébiránt e Gyűjteményben is több ízben fordul elő, s méltán gyaníthatjuk azt a magyar mitológia szent fájának a székely nép zádokfája mellett.

201.

Úgy meg vagyok búval rakva,
Mind a telekfali makkfa,
Azon is csak egy van rajta,
Mégis meghajlott alatta.

Meghajlott, mert az az egy makk rendkívül nagy lehetett, mint a szerelmes ifjú nagy búja. Vö. Erd. I. 242. dalra tett jegyzetet.

233. *Azon kéröm a bírót:* változata Erd. II. 205. dalának: *Mondd meg, rajkó, bírónak.*

234. *Gúnyvers.* Alig van falu, melynek ily gúnyos elnevezése nem volna. Több efféle vers jött még kezünkbe, amelyek nagyrészt más változatban adják a gúnyneveket, mik régebb időben származva, a legtisztább erkölcsű falvakkal is, mint Szentmihály, Tarcsafalva, Tordátfalva, Martonos, Csekefalva stb. csúfolkodni nem áttalják. Egy variánsunk így adja:

Görcsös Nagygalanfala,
Disznótekercs Miklósfala,
Tarcsafala reatartsa,
Férerakott Énlaka,
Pócon ülő Páfala,
Félszájú Décsfala,
Bikafali kur.. sok,
A bögözi pompások,
Martonosi pipások,
Lövetei dankosok stb.

235. *Az X-fali é fiú-legény ség nagy megfutása,* és 236. *Az agyonvert sárga* (vagy másként kabala) *búcsúztatója* közölvék itten, mint a népelme, igaz hogy kissé civilizált népelme, újabbkori produkciói, mert aligha „ezerhétszáznegyvenkettő” volt az a „nem jóra való” esztendő.

237., 238. dalokat adtam, mint közölték velem a „fé'vidékiek” vagy havasalji hangejtés szerint.

239. dallal kezdődnek a *Homoród-környékiek*, hol a keresztúrfiszéki hangejtés már a háromszékivel érintkezik; *is* helyett *es* az uralkodó, a közép *é* is kezd szerepelni a székely falvakban még nagyban divatozó *ö* mellett, s az *l* betűnek oly gyakor eltűnése a hangzók terpedésével megszűnik.

240. dal változatait hozzák Kecskeméti Dalf. III. 52., Erd. I. 167. s II 99., mikből a bús dal töredékes volta kiegészíthető. E vidékről közlöm négy Sándor: Péterfi, Darkó, Jakab és Nagy Sándor urak.

241., 242., 243. *Szomorú nóták* a közelmúltból, melyeknek egy-egy versszaka szintoly irgalmatlanul össze van rontva, mint az Ábelek teste, kik méltó bosszúért a nagy egekre apellálnak. A

két utóbbi nótá s a 245. egy iskolában soha nem tanult szolgál-
gény munkája. A 244. *Nóta egy gyilkosságról a Rikában* egy öreg
székely ember műve, ki minden halálesetet s más történt dolgot
is meg szokott énekelni. Búcsúztató versei egész nagy gyűjteményt
tesznek az itt közlőthöz hasonló modorban írva.

246. *Nóta Balog Józsiáról*. E nagyon elterjedt nótának egy nem-
rég kapott változata szerint a harmad versszak két utóbbi sora
így van:

Születésemnek örültél,
Kénos halálra neveltél.

A 6. és 7. versszak így hangzik:

Egész főrend megengede,
Csak obester nem engede,
Neki es van négy gyermeke,
Az es eljuthat ezekre.
Szilvafák alatt feküdtem,
Három medvével küszködtem,
Akkor megláttam halálom,
Barátimtól elválásom.
Három papnak könyörgése
Nem hallék fel az egekbe,
Letörött a csűröm szarva,
Rettenetös halálomra.

247., 360. egymásnak változata, „a vén leány méltó bújáról”.

248. dal kezdi meg a *Házassító*, vagy amint még nevezni
szokták, *Eladó* dalokat, szám szerint 18-at a Fejér-Nyikó környé-
kéről. Már az ily társas dalok nagy száma, melyek ha nem mind
e vidéken termettek is, de itten oly általános kedvességben van-
nak, azoknak ártatlanul dévaj kedélyessége, könnyű dallamossága
s a rajtok feltűnő régies szín arról tanúskodnak, hogy e népnél
a költői fogékonyság, az összetartó családiasság érzése s az ősi ha-
gyományok iránti kegyeletesség még virágzásba van. Azonban ily
színű családi társas dalok a többi székely tájakon sem hiányza-
nak, mint ezt az Erd. II. kötetében a székely földről közlött 526.,
527. dalok mutatják, melyek igen hasonlóak a miénkhez, s az első
éppen a 263. dalunknak változata. Éneklük pedig e dalokat nem-
csak a fonókban, de az aratókban, kapálókban, úton-útfélen, szó-
val mikor kedvök és idejük van reá. Valamint a balladákat, úgy
az eladó nótákat is dallammal mondják, a játékos verseket pedig,
mint pl. *Kakas adjon jó napot* stb., *Kapitány uram küldeték* stb.,
csak szavalják, éspedig nemcsak fonókban, hanem vasárnap dél-
utánkénti összejöveteleknél s más, időtöltésekre kedvező órákon is.
Az ily énekek, játékos versek, találós mesék stb., a téli hosszú
estéken pedig a népmesék pótolják falun a színművek s operák
helyét.

255. lásd Erd. I. 417. csángó dalát: *Az én édesemnek dombon
ülő háza*.

256. dalnak több variánsában a harmadik versszak így áll:

Patkoltatom paripámot,
Mönyök hozba rajta.

Talán valami *nászt* jelent e szó, a „hoz, hozás” szótól. Általá-
ban több gyűjtött dalaink vannak, melyekben ily érthetlenség-

gek fordulnak elő, s a közölhetés végett még variánsokat hajhászunk. Így egy házassítótánk ekképp kezdődik:

Ó te ékes Diánna, Deusnak királynéja,
Ékesimnek, vitézimnek istenasszonya.

261. *Hunyor a szömélye.* Itt kétségkül az a virág értődik, melyet a székely *hunyor*nak nevez, mely pirosló virágokkal és szárákkal s emellett fekete pettyes zöld levelekkel levén ellátva, a barnapirossat ábrázolja. Bővibe van a vidéken.

262. dálnak egy kezünknel levő változatában így áll a harmadik versszak:

Haj köszálon főtermött
Zajgó liliomszál!

Sajgónak kell lenni jórendin, mint van Erdélyinél a sz. László énekében: „Képed fénylik, mint a nap, *salyog*, mint arany”, azaz *ragyog*. *Salyog* a liliomszál is, mert a liliumnak van valami fényes ragyogó színe, s a nép száján könnyen válhatott *zajgóvá*, jött közinkbe, kik az *s* helyett sok szóban *sz-szel* élnek. Van egy eladó vagy házassítótánk, melynek a végin szóról szóra ez áll:

Kőfalon felfutó zergő liliomszál,
Annak tetejibe két szép rosmarinszál.

Ezt a természetből megmagyarázni nem lehet, hanem ábrándnak kell venni. Az első sornak: *Haj fürgecském, fürgecském!* Erdélyi I. 409. dala 5. versszakában ily különböző értelmű változata van:

Hej fürjecske, fürjecske,
Gyöngé a te állad,
Életed is kesereg,
Mint a szegény árva.

A mi „fürgecskénken” olyan kicsi, csinos ifjúcska, leánka értethető.

268. *Porka havak hulladoznak*, vagy egy variáns szerint: *esedeznek*. Ez ószékely népdalnak egyedüli fészke jelenleg egy Székelyudvarhely közelében fekvő helység, *Kénos*, mely nevét a közhiedelem szerint onnan vette, hogy az Udvarhelyen és Lokodon v. a lokodi várban lakott rabonbánok ott szokták volt kénoztatni a büntetéseket. Évek óta folytatott kutatásim által sem juthattam annak legkisebb nyomára is, hogy e népdalt s a vele járó népszokást egyebütt az egész székely földön ismernék. Különös, hogy éppen a székelység központjához oly közel fekvő helységben maradt fenn némi emléke egy népszokásnak, a *regelésnek*, mely mint a Magyar Nyelvészet V. évfolyamában Torkos Sándor úr által felhozott [...] *regelés* mutatja, egykor nagyon el lehetett terjedve, s különös szertartásokkal, cselekvényekkel volt összekötve. A XVI-dik század közepe táján még nagyban dívott e *regelés*, mint erről tanúskodik Heltai Gáspárnak Kolozsvárt 1552-ben kiadott s „az igaz nemes férfinak Kendi Antalnak” ajánlott ily című könyve: *A részegségnek és tobzódásnak veszedelmes voltáról való dialógus*, melyben im e sorok fordulnak elő: „A mi Urunk Jézus Krisztusnak születésének napja után következik az ördögnek nagy ünnepe, a *regelő hét*, ottan a *fársáng*.” Ismét: „A sok duska italnak, a *sok regelésnek* nincsen semmi vége.” S figye-

lemre méltó, hogy [...] jelenleg karácson másodnapján szerepelnek a regesek, mely időre aztán csakhamar következik a Heltai ördögnek szentelt nagy *regelő hete*, a fársáng. Ebből a világi elemből jókor? adag is van elhíntve kivált a kénosi népszokáson, melyben a családias naivság legvégül tetőpontját éri el, míg a zalai reges szokáson és mondókán ó-keresztényi színezet vonul végig.

A kénosi reges népszokásról egyik gyűjtőtársam ezt írja: „Midőn új pár kel össze vagy idegen pár települ e helységbe, ezzel a régi énekkel tisztelik meg karácson másodnapján reggel, amit *regelésnek* neveznek; e végre előbb az idősebbek, azután a középkorúak, későbbben az ifjak nagyobb számmal elmennek az illető pár udvarára, hol énekelni kezdik: *Porka havak esedeznek* stb. egész a verssorig, hol a gyermek jelenti szülőinek, hogy „eljöttek a regesek”. Ekkor a házajtóhoz menve tovább éneklük: *Régi törvény, nagy rótt ökör, Annak fele regeseké* stb. mind végig.”

A helybeli lelkész Jakab Sándor úr pedig, kit e népszokás bővebb nyomozására fölkertem, így ír: „E népdalban a főgondolat, miből az egész kifoly, a *rótt ökör*, ami nem egyéb, mint a bőség szarvának érzékítése egy fából kifaragott ökröben, mely kétségkívül meg is lehetett veresre festve, vagy ha nem volt is festve, de a hosszan hátára aggatott sok kolbász és sült pecsenye igen könnyen kölcsönözhetette neki a veres színt. Ezt az ökröt, mint a szájhagyomány tartja, az új házaspár házához karácson első napján estve beállították, melynek a szarvát az új házás béaggatta sült pereccel, olyanformával, mint a torockói somodi nevű kalács, s ez a perec ma is ilyen; a fülibe pénz téve, a farkára seres korszó kötve (az úgynevezett magyar sert főzik még ma is minden tehetőszékely családnál, és főzés után komlóval élesztik, ami elég jó zamatú ital; ma ennek helyét inkább égettbor pótolja), a ködöke úgy volt fából alkotva, hogy benne a komló megállhatott, a fara hasonló módon, hogy a mogyorót tartalmazhatta, s amint a regesek ezt énekekben érintik, az új házaspár azzal a sorral szedegette le a rótt ökrörről s adta át a regeseknek. A *regi törvény* semmi nem egyéb, mint ősrégi szokás, gyakorlat, mi az új házásokat illetőleg megtisztelő ugyan, de némi erkölcsi kényszerrel van párosítva, mert fiatal házások és legények mint egy bandérium, úgy rohanják meg a megtisztelés tárgyául kitűzött új párt, s míg sült pereccel s pálinkával jól el nem látják, addig házától bajjal távoznak. Ennyit tudhattam meg e népdal s a vele járó népszokás értelméről, s ennél többet róla a nyolcvan éves öregek sem tudnak mondani.”

Meglepő hasonlat látszik a székely regesének s a Zalából közölt s ott szintén maiglan énekelni szokott palóc regös darab közt. A székely énekben előfordul: *Régi törvény, nagy rótt ökör*, és: *De hó reme róma* a Torkos Sándor által közölt palóc szövegben így hangzik: *Riétóki régi törvény, Hej regüő rejtem*, vagy egy azután talált variáns szerint: *Röjtököm régi törvény, Hej regüő rejtem*; a Tudományos Gyűjtemény 1838-ki évfolyamában Pländer által közölt szövegben pedig így: *Rök ökör régi törvény, Haj regüő rajtunk*. Immár a Pländer szerénti szöveg s a székely ének egyiránt említvén az *ökör* szót, valószínű, hogy a Torkos közlött variánsban előforduló *röjtököm* szó alatt is ugyanaz fog lappangani inkább, mint az általa gondolt *röjtöki*, mintha ti. a régi törvény a beszéllőnek, a regésnek „röjtöke” — titka — volna, csakhogy a sok százados használat alatt elkopott a szó, valamint ez a refrén: *Hej regüő rejtem*, mely Zalában is már különböző változatban fordul elő, az oly távol eső székely földön könnyen romolhatott át ezekben a ropogós hangú, de érthe-

tetlen szavakba: *De hó reme róma*. Egyébiránt az ily érthetetlen refrénnek használata kivált a vígabszerű versekben nem szokatlan, s a régi költeményekben mintha a rímek hiányát pótolnák.

További hasonlat tűnik elő a székely és palóc rege között még ezekben: A székely népdal első sorai: *Porka havak hulladoznak, Nyulak, rókák játszadoznak*, téli havas tájt állítanak képzeletünk elé; a palóc dal eleje szintén ily képet látta: *Meggyűttek sz. István szolgái hideg országból*; ott: *Ágyba fekszik jámbor gazda*, itt: *Ágyba fekszik a mi gazdánk*; itt, mint ott sok mindenféle jót kívánnak gazdának, gazdasszonynak a regesek, s aztán követelik a maguk részét — a székelyek: *Annak fele regeseké*, s a palócok szintén: *Fele szegény regősöké*. Ennyit a felőlőbb hasonlatról.

Népdalunk egyik sorának: *Közből fekszik páris gyermek*, más változatai: *páros gyermek*, és: *fodor gyermek*. Ez a *páris* szó vagy piros *pozszt* jelenthet, mint egyik variáns-közlőm magyarázza, vagy *páros*, mely szónak a *páris* szintoly változata, mint a *hamosnak hamis*, mely utóbbi mostan közhasználatban van. Egy másik sornak: *Belől fekszik gyenge hőgye*, két változata van nálam: az egyik szerint: *Kívül fekszik felesége*, a másik szerint: *Belől fekszik gyenge vőgye*, mi a *hőgy* vagy *hölgy* ószékely-magyar szónak csak rosszul ejtése, vagy a *v* ajakhangnak a *h*-vali könnyed fölcseréléséből keletkezhetett. — Végre egy variánsunk szerint e versszakhoz: *Hátán átal hatvan kolbász*, hozzá van téve e versszak: *Hátán hosszan sült pecsenye*, ami csak némely telhetetlen reges pleonasztikus toldalékának látszik lenni stb.

269. *A tréfás juhász* változatát l. 485.

270. *Julia szép leány* — a Fejér-Nyikó mellékiról jött Kolozsvárra, s szépsége már Pesten is méltányolva lőn Gyulai Pál úr által a Szépirodalmi Figyelőben; de voltaképen e mennyeileg bájos szűznek legutóbbi rejtékhelyen a Sóvidéken a fördőjéről híres Korond volt, egy erősen buzgó s áhítatos katolikus s unitárius székely falu, s egy onnan jött közrendű székely ember szája után van lejegyezve. Az 5., 6., 7. és 9. sorok változatait l. a 318. töredék-dalban a háromszéki népdalok közt.

290. *Ki népei vagytok?* székelyföldi változata az Erdélyi J. által (Népdalok és Mondák I. köt. 405—8.) közlött *Gyermekjátékoknak*, melyek száz meg száz alakban létezhetnek [...] különböző vidékeken.

2) HÁROMSZÉKIEK ÉS ERDŐVIDÉKIEK. 292—330. Az utóbbi terület népnyelve szintén a háromszéki nyelvjárás mintakörébe esvén, csak némi nem jelentékeny eltéréssel a távolabb eső helységeken: együvé fogtam a két vidék közleményeit. Egyébiránt megjegyzem, hogy tulajdonképpen Háromszéknek csak egyik székiből, Sepsiből vannak az itt közlött dalok, s Erdővidéknek is csak Sepsizhez közelebb eső egypár helységéből, hol majd az utolsó hang- és szójejtésig egy a beszédmód a sepsiszekivel. Sepsis a másik két szék beszéde közt nincs semmi szembeötlőbb különbség, inkább csak a Csík felé eső helységeken egypár szójejtési s több tájszóbeli eltérés.

292. ballada nagy híres tolvajról vagy egy variánsunk szerint a híres tolvajról, s még egypár olyan töredék, mint a 293. *Forró Julis* s 318. *Ahol kerekedik egy kerek dombocska*, mely némi rokonhangokban a szép Juliára emlékeztet: biztató jelül szolgálhatnak arra, hogy e kies tájakról sem vészett ki még a népköltés minden termésaranyja. [...] A fennebb említett ballada még két udvarhelyszéki s egy háromszéki variánsban van meg kezünk-nél; eredeti honja Gálfi S. szerint Csíkországa lesz, hol tehát nyomába kell akadnunk a nemes vad tőkéletesebb példányának,

mire e tájéki t. gyűjtőim: Kiss Mihály, Barabás Sándor, Kriza Sándor, Gálfalvi István urakat s más hazafitársaimat is szíves bizalommal fölkérem.

A dalok minden változatait, miket Kecskeméti Cs. Dalfűzerkéje, Katona Antal Népkönyve s Erdélyi János Gyűjteménye közölnek, helyszűke miatt egyenként nem jelölhetem ki s a miénkkel való egybevetést a nyájas olvasóra vagy inkább a komoly szakértőre kell hagynom. Kecskeméti mintegy 8 variánst hoz, melyekben nagy a szövegeltérés, s tán az a népies zamat sem mindenütt található, mely székely druszáiknak legalább egy részén ízelhető. Katona Antal Népkönyve szintén több variánst közöl *Erdélyi Népdalok* címe alatt több vidékről közölve, amelyek tölem háromszékiek gyanánt közölvék, mely cím azonban csak annyit jelenthet, hogy ama népdalok Háromszéken vannak gyűjtve, nem pedig hogy mind éppen azon a földön termettek volna, mert azoknak csakis egy részök lehet a háromszéki népkedély eredeti terménye. — Erdélyi J. Gyűjteményében még több a variáns, de inkább csak egyes versszakok, daltöredékek, mint egész dalokra nézve, melyek közül alig egynéhány mondható teljesebb változatnak; ilyenek: *Amott egy virágos kertben; [...] Ki mit szeret, ha nem szép is, kedves az annak; Nincsen nálunk olyan asszony; Mikor masírozunk, kapitány uram?* (a miénkben hármas *ram-ram-ram*-mal megtoldva, mi a székely szövegnek valami ropogós dalmámára mutat); *Haragszom én az oly szóra*, s ezekben is egész versszakok ütnek el s csapongnak földre [...] ikertestvéröktől, mint a most jelöltek közül a 3-dik és 6-dik dalban. Vannak, amikben csak az első sor talál össze, mintha csak mottóul lenne odabiggyesztve, mint: *Hej páva, hej páva, császárné pávája*, a székely páva a második sorban egészen más madárra van változva; ilyen: *Túl a vízön Tótországban* (Erdélyinél: *Túl a hegyen*), mely rögtön másfelé tér a magyarhoni Tótországtól, s kálvánista rózsát s keresztúri szitakérget és sok egyebet megforgatva halad el. Vannak, amikben csupán az első versszak vagy közbe-közbe egy-két sor talál össze, mint: *Nem jöttem volna én ide; Ne menj, rózsám, a tollóra* (hol már a negyedik sorban az Erdélyié: *Ki süt nekem jó kenyeret*; a Vadrózsáké: *Ki köti bé a sebedet*); *Virágos rét, füves halom; A toronyra szállott a sas* (a Vadrózsákban: *Kútágásra* stb.). Vannak végtére dalsorok, melyek mint megannyi közmondásai a népérzésnek, minden dalgyűjteményben s a miénkben is többször előfordulnak, mint: *Meg kell a búzának érni; Minden madárkának szabad ágra szállni* stb. Egy-egy vers gondolatja mily különböző vonalban cikáz ikertársában! p.o. Erdélyinél:

A te szemed olyan kerek.
Amennyit lát, annyit szeret;
De az enyém olyan igaz,
Száz közül is téged választ.

A Vadrózsákban:

Az én szemem olyan kerek,
Ahányat lát, annyit szeret;
De a szívem olyan igaz.
Ezer közül egyet választ.

334. *Csillag sem szeretnék az égen lenni*: Petőfinek a népélet mélyéig ható befolyásáról tesz tanúságot.

240., 344. az újabb kornak két súlyos baját érintik: a *palagla-fost* (paragrafust) és a *kerolint* (krinolint). S a dalnok szerint: „Ez a világ jobb volna, Ha kerolin nem volna. Jobb volna talán sok tekintetben az első nélkül is.

373—380. *Sidradradrám, sidradrám. Ej-huj, dunnám alá. [...]*
Ica ca! Csilláárom haj! Kapitány uram, ram-ram-ram! S trállállám s trállállám, jajj! — e víg dalokat vettük Udvarhelyszékről is, mi arra mutat, hogy a székely embernek sok bújja mellett is hébe-hóba nagy kedve dudorodik, s erősen hiszi, hogy ámbár

Kiszáradt a diófa,
Nem játszodunk alatta:
Majt kiujjul tavaszra,
Játszodhatunk alatta.

3) 381—447. MAROSSZÉKIEK. E székéből nagyfrissibe gyűjték össze néhány dalt, amikor Gyűjteményem már-már sajtó alá menendő vala. E csukorék dalból is képzelhető, mily sokat szedhetni össze hosszasabb idő alatt s többek közrehatásával, ebben az ügyes táncosokról különben oly híres székben. E nagy terjű széknek dalait a benne dívó tájszólásokhoz képest három osztályba sorozám, I. osztályban állnak a *N y á r á d m e l l é k i e k*, hol a népbeszéd már a műveltebbek s a közirodalom nyelvétől különböző sajtóságot nem oly sokat mutat fel, ámbár e vidékben is akadni itt-ott a népnél a szomszéd vidékek tájszólásának jelenségre, de jelen közleményemnél nem lehet azokat tekintetbe vennem, elégnek tartám ezúttal, hogy rajtuk némi sajtóságos székely íz legyen érezhető. II. osztályban jönnek a *S ó v i d é k r ő l* közlöttek, mely Udvarhelyszék szomszédjában esvén, annak északi része tájszólásának érzi hatását. Itt szintén csak a székely nyelv némely főbb sajtóságát vehettem szemügyre, amennyiben jelenleg itt lakó azon vidékbeli barátimtól vehettem némi okulást, s e részben nagy köszönettel tartozom *N a g y L a j o s, S z e n t m á r t o n i S á m u e l s G y ö r f i S á n d o r* gyűjtőtársaim mellett tisztelt barátom *D ó z s a D.* úrnak, aki művelt ízlésű s vele költőileg is annyira édesegy nejevel együtt egypár hét alatt képessé tőnek arra, hogy marosszéki népdalokat ily számmal már ezúttal is adhassak. III. osztályban a *M e z ő s é g r ő l* hozok két dalt, mutatványául az ottani tájszólásnak, mely a határos megye hangéjtését a lehetőségig híven tükrözi vissza.

381. *Barcsait*, e jeles ószékely balladát Nagy Lajos tanár, ő maga is népdalköltő, írta le egy székely legény szája után, aki tán maga egyedül bírta még ez irodalmi kincsünket, mintegy utolsó Sybilla-könyvet, mert leggondosabb kutatásink által se juthattunk több példánynak nyomába. Előbb a Vadrózsák számára volt átadva, időközben a Kolozsvári Lapban látott világot, honnan Erdélyi János úr átvette s irodalmilag méltányolta a Szépirodalmi Közlönyben.

A 11-dik sorban az érthetlen „vántoros” szót így igazítottam ki: „vont arany”, amit valószínűnek is kell találnunk, hogyha a sor szövegét, melyben ama szó előfordul, *Bátori Bódizsár* hason szavakból álló sorával összevetjük:

Hadd vessem nyakamba vont arany szoknyámat.

382. dal: *Huszár vagyok*. Erd. III. 232. dalának változata. — Ilyenek még 396., 397., 426., míg a többinek csak egy-egy versszaka talál össze az Erdélyiével, mint 395., 416., 442., 446. Fel-tűnők: 407., mely a közelmúlt csaták napjaiban keletkezett, s 405.

és 438., mikben a honvágy fájdalma sóhajt a haza ékes hegyei felé, mert úgymond:

Minden, mit hallok, rusnya szó,
Nem székely embernek való.

VEGYESEK címe alatt: 448—583. mint amelyek nem bizonyos vidékről gyűjtvek, három osztályban jönnek.

I. A NÉPTŐL, amelyeknek egész formája, hangja, minden fordulata rámutat népi eredetére, vagy hogy nem iskolát szenvedett elme forrásából buzogtak fel. Itt együtt vannak mindazok a dalok, miket egész Erdélyből kaptam, s amiket nagyrészt magam és mások régi gyűjteményiből kiválogattam, bár lehetnek köztük olyak is, melyek Magyarhonból származtak be hozzánk, de itt sok ajkon fordulván meg, némi sajtáságos változaton mentek keresztül, mint ez többi közt 451., 458., 481., 482. dalokban látszik, melyeknek változatai Erdélyinél is megvannak. — 480. *Kendert vettem felibe* gúnyversben érthetetlen a refrén: *Páncél pilangére, Rózsaminé* stb. Tán csupa mókázó szavak. Fejtsé meg, aki tudja, míg a nemzedék, mely e vers dallamát, mint hallom, még Udvarhelyszéken tudja, a dallammal együtt elenyésznek.

483. egy változatát kapám meg a napokban, hol a refrén így hangzik:

Ó ég, ó ég! ó, én szegény
Csalatott férj vagyok én,
Mint más sokak is még.

S a második versszak, mely a miénkben hiányzik, ím ez:

Amint a tornácba lépek, kiterítve látom,
Egy néhány fejr köpenyeg, egy, kettő, három.
Kedves feleségem! — mondék. — Mi baj no, angyalom! —
Mit keres e sok köpenyeg, azt meg nem foghatom. —
No lássa az ember az oktontid, hol itt a köpenyeg?
Ágyterítők, szárítani raktam ki azokat.
Ágyterítők, veres gallérral?
Ó ég, ó ég, stb.

[Itt mellőztük a II. ISMERETLEN SZERZŐKTŐL és III. ÍRÓKTŐL című, kiadásunkból kihagyott fejezetekre vonatkozó jegyzeteket.]

584—585. *Kőműves Kelemenné* és *Budai Ilona* még elég jókor érkezének meg, hogy az első asztalnak legvégén helyet kaphassanak. De ők is elmondhatják váltig az egyszerű háziúrral: „Ott az első hely, ahová én ülök.” Erdélyi J. Gyűjteménye III. kötetében csak ennyi töredék áll az elsőnek:

Úgy rakják, úgy rakják magas Déva várát,
Tizenkét kőműves, tizenkét kőműves,
Amit délig raknak, délután mind lehull.

A monda csakugyan, mint ez a mi költeményünkben tökéletesen ki van dolgozva, él a magyarhoni népnél is, s a töredékből ítélve, valamely variánsnak ott is létezni kell vagy nem régen még létezni kellett.

586. *Mónár Mócsi* K[ossuth]-huszár. Közölve mutatványul, mily modorban kap fel a falusi múzsa egy-egy eseményt nap-

jainkban is, hogy szájról szájra adja dalképpen. Siménfalván történt 1849-ben e „nagy ütközet” három személy közt, s a Vadrózsákban „lehet erről emléközet”.

II. TÁNCSZÓK

A székely népnél a táncközbeni verselés eleitől fogva divatjába volt, s nem egy anya és apa a táncos legénység sorába legelőször kilépő fiacskájához szól biztatólag: „Mondj fiam tés is valamit a táncnak!”, míg egy-egy ekesebb korú férfi is az „éfiúság” táncropó seregébe bállván, nógatja s zaklatja a szótlán munkában izzadókat: „Szót, fiak, a táncnak!” Szót is adnak mindegyre a táncnak, s ha egyszer belehevültek, ömlik a táncszó, mint a „Táncszók” első két lapján olvasható, sziporkáznak közbe-közbe költői eszmeszigrák is a *népdaltöredékekben*, mik szintén fordulnak elő a „Táncszók” közt, s miknek egy részét a „Népdalok” osztályában láthatni a kurtább versek közt. Ilyszzerű népdal-formákat, régi énekecskéket gyakran dalolnak is többen egyszerre, kivált amikor úgynevezett lassú cigány nótára táncolnak.

Gúnyversekre is akadni itt-ott a táncmondókák közt. Egy-egy helységben nagyba divatozik kivált a fiatalság közt a tréfás elmenckedés, gúnyolódás, vityálódás. Ha olyan együgyűség-, léhaság-, könnyelműségből történt botlás, apró csenés-csalás, tilos szerelmi kalandoskodás napfényre találtak jöni, legottan találkozik egyén, csak az otthon, a kapuzábén belől tanultak közül is, ki az ily eseteket rímes mondatokba szedve olyas pasquill alakban terjeszti el a nép között. Az ilyesmik aztán vásárnapi szünórákban s táncolás közben is kapva kapott csemege gyanánt vannak az ifjúságnak, mint szintén egyébféle apró verselések is. Ilyen bizonyos esetre célzó gúnyversek a „Táncszók” közt:

Szegény legény, mire jutsz,
Mikor bába után futsz?
Friss mönyecske Kuruc Özzsi,
Embör lögyön, ki megörzi.
Csöngő-pöngő sorkantyú,
Nincs a pajtába bornyú!

A vasárnap délutáni s menyegzői táncvigalmak mellett még főleg a fonók szolgálnak gazdag forrásul ilyes táncmondóka-féle verseknek. Szokásba van ugyanis, hogy a mezei munkák megszüntével késő ősszel több fiatal nők és leányok kibérelnek egy-egy tágasabb házat a faluban, odagyűlnek össze fenni estvéli órákon, ami tart körülbelül egy-két hónapig. Az ily fonógyűlésekben majd minden leány szereteje el-el szokott menni természetesen. Ott a leányok néha külön, néha a legényekkel együtt énekelnek rövid dalokat, világi énekeket, s közbe zsolnárokat is. Az ifiak olykor tréfát üznek egymással, vagy pedig amolyan tánc közben is mondani szokott versekhez hasonlókat mondanak elé, vagy pedig tündérregék elbeszélésével, találós mesék s elmés kérdések föltevésével töltik az esti órákat. Íme a városiak színházi időtöltéseit pótló mulatsága a falusi egyszerű népnek! Ezenkívül az *aratókalákákban* is, melyek rendszerint víg hegedűszó mellett szoktak végbemenni, úgy az egyes arattató gazdák cselédjei, fiatalabb napszámosai közt is hallani gyakran vagy magoktól kigondolt, vagy mástól hallott ilyenmü verseléseket, ha félszegül is. Még a borozás, pálinkázás közben is az ifjak olykor egymással verselyezve mondogálnak ilyen versformákat jókedvökben borról, leány-

ról s egyébfélét is. Újabb időkben, mióta a politika, a jó és gonosz tudásának s termésének e buján tenyésző fája, annyi ke-serű, rosszizű gyümölcsöt hullat mindenüvé, a táncvigalmak is ritkábbak s nem oly zajos-élénkek; de különös, hogy az újabbkori táncszókbán többször tűnik elő a haza szent neve is, s nemritkán hallani most efféle táncverseket:

Szeretöm én a babámat,
De még inkább a hazámat.

Álljon itt végül Tiboldi István úrnak hozzánk küldött leveléből néhány sor, mely a nemrég múlt vidorabbszerű táncvilágot tartja szem előtt. „Mikor vidékünkön — írja az öreg székelő bárdus — kivált a kisebb falukban táncvigalom esik, abban megjelentek nemcsak az ifjú legények és leányok, hanem az ifiabb házasok, az öregebbek is, meg a gazda- s szolgállegény is. Van ott egy főbb, ki elrendezi a táncot, társakat oszt, leányokat, ifjú nőket, egyszer a legénységnek, másszor a házasoknak, másszor a más faluból jött legényeknek. Sokszor a legény maga választ táncoló leánytársat magának, kihez legnagyobb a hajlandósága, kit leginkább szeret, kit a mulatság végéig is nehezen enged oda másnak, őrzi féltésből is. — Minden osztálybeli táncos rendszerént három-három nótát jár el egymás után, melyeknek többnyire ketteje magyar, a más lassú cigánytól. Ha tágasabb a táncoló szoba, legények, házasok több számmal felállnak egyszerre táncolni. Sok van, ki ilyenkor a táncot jártában mondogat apró versecskéket szenvedélyesen, ha szinte csonkabonkán is.

Még ez órában is jól emlékezem arra, hogy midőn kiskoromban táncvigalomban valék falunkban (Szentmiklóson), el-eljőve oda a szomszéd M. faluból tíz vagy tizenkét az időben híres táncú legény is, mind hosszú báránybőr sapkával, egyet-kettőt kivéve mind sarkantyús csizmával. Ezek táncoltak aztán párosan is, ki leánnyal, ki ifjú nővel. Egy-egy nótát eljártak csak úgy magokra, társ nélkül is verve össze sarkantyújokat, közbe-közbe mondogatva rövid szerelmi versecskéket is. Volt csengés-pengés, bongás. Kitétek magokért istenigazában. E táncosok közül (56 év után) három ma is jó erőben él a szomszéd faluban. Jól mondotta volt jeles költőnk, Berzsenyi:

Ember az, aki magyar tánchoz jól terme, örüljön!
Férfierő s lelkes szikra feszíti erét.

Volt helyel-hellyel olyan legény is az időben, aki féltallér nagyságú duplázott acélsarkantyú taréjjal jelent meg a táncvigalomban, hogy annál nagyobb csengést-pengést idézhessen elé.”

III. TALÁLÓS MESÉK

Közölve vannak a gyermek hang- és alakban, mint a nép előadja, s lehetőségig az illető székek tájszólása szerint. — Van közöttük, mi Gáspár, Merényi, Arany László stb. könyveikben is meg volt már jelenve, de némi szó- és kifejezésbeli különbséggel; azért nem véltem kihagyandóknak az olyasokat is, hogy ekként többen közölve azonagy találós mesét valamelyikünk hozhassa végre igazi naiv alakjában, amint a népi elméből származott, s tán érdekes némileg az is, ha ugyanazon néptalányokat a külön vidékek sajátságos színű s szabású köntösében láthatjuk megjelenni. S ezáltal legyen indokolva, hogy egypárt csak kisség eltérő változatban is közöltem.

IV. NÉPSAJÁTSAGOK

E mérhetlen címnek ezúttal csak kicsi mértékben felelhetünk meg, részint helyszüke, részint a közleni kívánt nyelvsajátságok: *Szólásmódok* s *Közmondások* bősége miatt, amelyekből egypár maroknyit fel akaránk mutatni a háromszéki nyelvsajátságok nagyobb mérvben megismertetése végett. Egyébiránt e kincsnek nagy részével, jelesen a közmondásokkal, a többi szék, sőt az egész erdélyi magyarság él, csekély szó- s kifejezésbeli változattal, s épp e változat tisztábban lehető kiszínelése végett kívántam egy-egy vidék közmondásait itt-ott sajátságos szólamokkal élénkített beszédalakban adni elő. — Apró népszokások, furcsaságok s gyermekjátékok is fordulnak elő inkább a kifejezésbeli sajátság tekintetéből. — Egy füst alatt közlök *Ember-*, *Állat-* s *Helyneveket* is, azok közül, amik a székely népnél e napság szerint szokásban vannak. A *Családneveknek* csak egy részét közlöm, amennyit egyhirtelenébe módomb volt összegyűjteni; nem kevés maradhatott el a legtöbbszörösebbek közül is, ellenben adva több olyan, mely tulajdonnévtől vette származását, de közlék az ilyesekből is, mint nagyon elterjedt s ősi családok neveiből. Van néhány idegen eredetű családnév is a legősibb székelyek között, mint: Rádúj, Konrád, Gothárd stb., de rendkívül csekély számmal. *Keresztneveket* a székely népnél szokottabb alakjaikban igyekeztem közölni; egy részök természetesen kevésbé van elterjedve, egynéhány az újabban divók közül is fel van véve, amelyek inkább előkelőbbeknél kezdtek divatba jöni. *G y u l á k*, *B é l á k*, *G é z á k* a közrendűeknél is születgetnek most, de sokkal gyérebben, mint a míveltebb osztályúaknál. A *Gúnynevek* száma székelyeinknél is eléggé jelentékeny, s az avulók mellé folyvást sorakoznak szebbnél szebb hangzásúak. Az *Állatnevek* közt főleg a *Ló-* és *Ebnevek* száma látszik kifoghatatlannak, mint ez lovagias nép lakta földön nem is lehet felőlő. — *Helynevet* helyszüke miatt ezúttal csak néhány ősi hangzásút adhattam.

V. NÉPMESÉK

I. *Szép Palkó*. Változatai: Gaal Gy. Magyar Népmese-Gyűjteménye III. kötet: *Ördög leánya*, és Erdélyi J. Magyar Népmeséiben: *Több hétszer esküdni, mint egyszer*. A mi *Szép Palkó*nk leginkább abban üt el az ő társaitól, hogy működési tere Háromszék, itt élő király az ura, mert csakis háromszéki királynak juthatott eszibe azt parancsolni, hogy főzzön neki egy „istenes haricska puszkatát”, mely a háromszékiek híres nemzeti étke, s csakis a háromszékiek szokását jól ismerő Pulutóné keverhette meg oly jóízűleg, hogy bámulatos mohósággal esett neki a székely város népe, s a király maga is egy jó darabot az ő fain csíki túrójából feltúróztatva, mind egy falásig bévermelt.

II. *Igazság és Hamisság* utazása. Egy Udvarhelyszékről kapott változatát közlöttem a Szépirodalmi Figyelőben.

III. *A vadász királyfiak*. Változatai: Gaal II. köt.: *Eszteendőre ilyenkor*, Erdélyi János: *Népdalok és mondák* I. köt.: *A három királyfi* s Erdélyi Magyar népmeséiben: *A hajnalkötöző királyfi*. A hajnal- és éjfélkötés mítosza több népmesénkben fordul elő, így a Veres vitéz ravaszsga is.

IV. *A rossz fonóleányból lett királyné*. L. Arany László Eredeti Népmeséiben *Páncimáncit*, aki a székelyek *Tánci Vargaluskája*.

V. Az *irigy testvérek*. Némi változata Erdélyi Népdalok és mondák II. kötetében: *A három királykisasszony* eleje.

VI. *Rózsa vitéz*. Változata: *A három királyfi* Erdélyi J. Népdalok és mondák I. kötetében.

VIII. *A két gazdag ember*. Vö. Merényi Eredeti Népmesék I. köt. *Szegény ember és a komája*.

IX. *Aranyszőrű bárány*. Változatai: Arany Lászlónál *A szomorú királykisasszony* és Gaalnál III. köt. *A hatalmas síp*.

X. Az *apám lakadalma*. Az Erdélyitől úgynevezett képtelenségi költészet e példányának még két változatát ismerem a székely nép szájából. A néphumor hasonló játékát lásd Erdélyi János Népdalok és mondák I. köt. 170. dalban.

XIII. *Mirkó királyfi*. Az egyik szemivel nevető, másikkal síró király változatát több népmesénk adja, így a *Pellikán madár* Erdélyi Népd. II. köt. s *Vénus madara* Gaal III. kötetében. A Mezei vitéz némi változatát lásd Gaal III. köt. *Zöldikéjében*, hol ama gyönyörűséges rét, sátor, alvó vitéz, katonaszövő boszorkány szintén előfordulnak a miénktől különböző mese részleteitől. [...]

XV. *Tündér Ezséböt*. A mi horokályunk kalauzi szerepét hol sánta farkas, hol sánta sas pótolja másutt, így Gaalnál *Többsincs királyfit* egy, a keresett országban megsérült sánta sas, csakhogya a szegény horokályt a hegyen is túl egész Johara városáig sarkantyúzza a mi szegény ifjúnk.

Az ezután következő népmeséknek semmi variánsát nem ismerem népmese-irodalmunkban. Csak annyit jegyzek meg róluk, hogy a legfrissebb, alig egy éves terményei a „beszédek” költésében kifogyhatatlan népelmenek. E beszéd-költők egyszerű szegény „szeköly embörök”, többnyire napszámosság vagy kézi munkájok után élők, de azért nem csekély hatásuk van az ő jóízű szájokon áhítattal csüggő népre, s hírök-nevök ha nem is hét országra, de hét falura bizonyosan szól, pedig oly igénytelen nevéük, mint R ó k a T a m á s, a mi nagyreményű *Csihán királyúrfink* édes szülőapja, P u c o k G e c i bá, a *Megölő Istéfán* kegyes életadója, s F a M i s k a stb. Méltók valóban, hogy az ő nevék s emlékezetük tisztességes helyet kapjon legalább a mi „vadrózsás” kertünkben, míg tisztelt gyűjtőtársaim, kik a népelet gyöngyeinek halászatában oly szíves és lelkes segédeim voltak: G á l f i S á n d o r, K i s M i h á l y, T i b o l d i I s t v á n, M a r o s i G e r g e l y, P é t e r f i S á n d o r, Ü r m ö s i S á n d o r, P á l f i L a j o s, S á n d o r L a j o s, G á l f a l v i I s t v á n urak tölem mindig hálás köszönettel lesznek emlegetve, s közleményeik egy kiadandó második kötetben is felhasználva.

VI TÁJSZÓTÁR

Székely tájszókat nagyobb számmal tudtom szerint először az Erdővidékeről származott B a r ó t i S z a b ó D á v i d közlött Kisdéd Szótárában, mely előbb 1784-ben, s bővített kiadásban 1792-ben jelent meg, anélkül, hogy a székely tájszókat külön megjelölte volna, időnként folyóiratokban tett apróbb székely tájszóközlések után a magyar Akadémia mindjárt legelső nagygyűlésekor 1831-ben rendelkezett székely tájszók stb. összegyűjtése iránt is, s 1838-ban kiadott Tájszótárában több székelyföldi gyűjtőtől közlött feles számú székely tájszók is vannak a több magyar vidékiek közé felvéve. Legújabbban a nagytudományú nyelvészünk Hunfalvi Pál úr által szerkesztett Magyar Nyelvészet legutóbbi évfolyamaiban jelentek meg nagybecsű székely tájszógyűjtések: Há-

romszékről Lőrincz Károly és Csikból Imecs Jakab uraktól. Ez utóbbiak jelen Gyűjteményem szerkesztése alatt jelenvén meg, az általam gyűjtött tájszók egy részének értelmezésében kívánt segédimül szolgáltak, mit hálás elismeréssel kell itt megemlítenem. Részemről gyenge erőmhöz képest mindent megtettem arra nézve, hogy a tájszóknak nemcsak lelkét, igaz értelmét, hanem sajátos testét, alakját és hangját is úgy állíthassam elő, mint azok külön vidékeiken élni és járni szoktak. E részben több szó valódi értelmének kitudhatása végett számos ügybaráttal hosszas levelezéseket is folytattam, s egy-egy ritkább tájszó, mint valamely kiveszésnek indult nemesvad tanyájának kifürkészése végett újszóval hajtóvadászatot rendeztem, míg végre hatalmunkba keríthettük. — Ahol a vidék neve, mint már egyszer megjegyzém, nincs kitéve, ott Háromszéket kérem értetni; azonban a vidékek jelzésével korán sem akartam azt jelenteni, mintha azok a tájszók mindegyik csak azon vidékek sajátjai volnának, csak annyit, hogy ottan mindenesetre divatban vannak, s oly színben s alakban vannak divatban, ha nem az egész vidéken is, legalább annak némely helységeiben, s gyakran, mint biztos értesítésim vannak efelől, már csak egy-két faluban. Komoly intésül szolgál ez minden édes anyanyelvét szerető honbarátra nézve, hogy ami még az örök elveszéstől menthető, siessen azt megragadni s illető helyekre küldés végett följegyezgetni. Az e részbeni munkának jóformán még csak kezdetén vagyunk, s a kevésben is, ami téve van, mennyi még a tisztázni, a kiigazítani való! Erősen érzem ezt magam is jelen munkámat illetőleg, mindamelllett, hogy azt javítgatás végett nem mulasztám el messze a helyszínére is ügybaráttimhoz bévándoroltatni, itt helyben pedig különösen Keresztúrfiszék méltó képviselői, Pap Mózsi s Marosi Gergely tanártársaim nyelvérzését s ismeretét igénybe venni. Szóval: e részben is számba kívántam venni a közmondást: a nép szava Isten szava, hogy az igaz népszó értelmét megismerve irodalmi keletét is a lehetőségig előmozdítsam.

A BALLADAK, DALOK ÉS ROKONNEMŰEK
SZÖVEGMUTATÓJA
1—588. sz.

Ablak alatt egy kicsi fa, nem látszik	409
Ablakba könyöklék gyöngé rác mönyecske	9
Ablakomba egy rózsafa	183
Ablakomba fürge fészök	79
Ablakomon ne kopogtass	82
Addig ütem a tűzhelyön	99
Adjon Isten mindön jót	151
Adjon Isten olyan törvént	324
A főszőgön egy mēnyecske	115
A fuszulyka szára	59
A fődésúr csak bálozik	227
A hévízi piacon, piacon	457
A hideg szél fúdogál	36
Ahol kerekedik egy kerek dombocska	318
Ahomn egy virágoskerbe	359
Aj, de boldog az az édesanya	484
Aki ingöm szüből szeret	131
A kofák ésszeállottak	122
A Küküllőn malom vagyon	145
A küsleán fonn tanul	232
A küs madár galickába	89
A leányok azt állítják	389
A legénnek nincsen esze	199
Aló láncom, láncom	272
Aluszol-é, te juhász?	269, 485
A macskának fejr lába	285
A magyarnak bor bogara	229
A Mezőségéről	446—447
A minap, hogy hazamentem, ott vala látom	483
A múlt hétön sokadalom	117
A nagyléánt sokan dongják	125
A néptől	448—485
Anyám, anyám, édősanyám	1
Anyám, anyám, édös szülöm	2
Anyámasszon mondogálá	118
Apám, apám, apám, lelkem édesapám	381
Apám, ki megholt	466
A pántika könnyü gúnya	18
A párnás táncdal	267
A pünkösti rózsá kihajlott az útra	62, 412
A Sóvidékről	426—445
A szentgyörgyi piacon, piacon	309

A szeretőd Jancsi nevű	91
A szerelöm csuda vak	204
A szeretóm íróniák	428
A szeretóm szömődöke	86
A szép asszon messze lát	313
A szép rózsza hamar hűl	71
A szöböni piacon, piacon	250
Asztalnál ül vala gyöngö Júdit asszon	3
A tréfás juhász	269
A világot csak nevettem	46
A vilóját akkó szödik	266
Az a Bagdi annyit iszik	110
Az agyonvert sárga búcsúztatója	236
Az a leány olyan leány	401
Az ágon szarka csőrég	435
Az éfiú cigánlegén	209
Az éjjel álmomba arról álmodoztam	330
Az éjőn ámomba olyan ámot láttam	80
Az én édosömnek dombon ülő háza	255
Az én gazdám ha fökél	81
Az én kutyám mēgkölkyközött	427
Az én lúdam nagy hekre	306
Az én szeretömnek kerek dombon háza	415
Az én szemēm olyan kerek	362
Az icén, a picén egy kis malom	402
Az Isten ős katonának teremtett	370
Azon kéröm a bírót	233
Azt beszéli a pitypalaty	356
Azt hallottam, rózsám, hogy el akarsz hagyni	354, 448
Azt izenték a malomból	304
Azt sem tudom, micsináljak	206
Az X-fali éfiú-legénység nagy megfutása	235
Ágon ülő kis madárka	271
Árok, árok, be mély árokba estem	15
Árva csihánkoszorú	358
Árva gölicének nyögése	443
Balog Józsi, mit gondolál	246
Barátim, csak vígadjatok	43
Bazsarózsa, ne virágozz	326
Bánom, hogy mēgházasodám (mēgházasodtam)	57—58
Bátori Bódizsár	3
Bémenék egy házhaz	447
Bódogasszon, aranylapi	136
Bodrogi Ferencné	4
Bort a haramiának	469
Budai Ilona	585
Búmba ketszer ágyba fekvém	47

[Erdélyi Magyar Adatbank]
Krizsa János: Vadrózsák

Búsulhatok, amíg élök	215
Búzáat vittem a malomba	19
Búzával él a vadgalamb	6, 414
Cifra kapu, de nincs galambbúgja	109
Cifra palota	437
Cinglingling	274
Cú föl, lovam, cú föl	284
Csak így élünk, csak, csak, csak	287
Csak szűkebben, feleség	126
Csá elé, hí elé, az én rózsám felé	317
Csá, te Rendös, hó, te Szilaj	114
Csiga-biga	282
Csíkából hoztam feleségöt	148
Csillag sem szeretnék	339
Csóka, csóka, vess diót	283
Csudálkozom, drága kincsem, dolgozom	395
Csüpiút fonok, nem szöszöt	226
Duna martján két szép nádszál	146
Dombon belől van egy szűk házacska	360
Dorkó magát jól mulassa	107
Egész hétön az a varga	171
Egörbingyó, kecskerágó	221
Egy a kettő három	588
Egybegyültek, egybegyültek a miskolci dámák	481
Egy kűs ganédombon vót az apám háza	234
Ej-haj, liliom keringötte	168
Ej-haj, magyar ember	423
Elbúsultam én magamot	393
Elesött a lúd a jégön	376
Elfogták a szomszéd legént	365
Elhullott a diófa levele	411
Elig várom szombat estét	73
Elindula három árva	347
Eljött a gyászporoncsolat	242
El kell innen masírozni	433
Ellopták a szívem, jól érzem	452
Elmēntek a diákok	430
Elmēnt Jancsi katonának	333
Elmōnt a búdosó fecske	49
Elődal	427
Elszáradt a borzafa	471
Eltittsák az éfjú legént	426
Elvōnném ezt a lēánt	203
Eme lēán(y) tūrót árul	335, 366
Engem ugat a kutya csak egyedül	450
Epörlevél	286
Esik az eső csendesen	470

Esik esső, esik	338
E siklódi legényeknek	238
Ess az esső, zúg a gát	301
Este guzsalyasba én égyször elmöntem	11
Este guzsalyosba, reggel a malomba	436
Este jött a poroncsolat számunkra	407
Ez a léány kész gazdasszon	105
Ez a macska feteke	329
Ez az utca végig poros	27
Ezörhétszáznegyvenkettő	235
Ezörmýocszáznegyvennyócba	241
Égy asszonnak vala három szép léánya	248
Égy árvát küdöttem hézzád, hű szerelmem	16
Égy bácsikát üsmerek én	23
Égy időben	278
Égy, kettő, három, négy	281
Égy leánnyal megkénátak	161
Égy madarat kergettem	127
Égyszër ide, máccor tova	177
Égy tarka tyúk, hét bogolyás	231
Égy vén banyó azt fogta rám	160
Éggyöm, kettóm	277
Édesanyám karján nevelt engemet	475
Édesanyám rózsafája	391
Édés lelkem, tám neheztelsz	327
Édősanyám rózsafája	176
Édősanyám sok szép szava	178
Édösapám sokszó monda	133
Édös kincsöm, szép galambom	123
Édös rózsám! úgy szeretlek	108
Édös vagy, te küs Rózsika	214
Édös virics foly a fából	180
Éj, léán, ne mönj te férhöz	230
Én az uram hogy gyüülölöm	140
Én biz ilyen nagy sárba	31
Én elhajtám lúdam	263
Én elmenék a vásárra félpénzzel	291
Én elmönék zöd erdőbe sétáni	104
Én egyedül járok	273
Én istenem, este van	343
Én istenöm, add megégnöm	132
Én nem mönyök hézzája	191
Én ültettem a rózsafát	322
Én vagyok a borbélegén	70
Én vagyok a petri gulyás	459
Érted vagyok, rózsám, beteg	190
És az esső szépen, csëndésen folyvást	444

Fáj a kutyának a lába	74
Fáj a szívem belőlfélő	39
Fáj a szívem ezékér	427
Fáj a szívem, fáj érítted	300
Fáj a szívem kívül-belől	141
Fát vágok, fát	280
Fejér legént ne szeress	24
Fejér üröm, feteke nád	182
Feleségöm be szeretném	128
Feljött a nap szép-ragyogva	417
Feteke gyászba jár szívem	239
Férjhez adám a lányomat	462
Férrevágom kalapomat	310
Foly a Nyikó zavaroson	129
Forró Julis, mit gondolál	293
Főfogadtam száz- még százszor	159
Futri Samu jó gazda lótt	162
Füstös Fekete-hégy	368
Gallícia széjin viritt egy almafa	438
Gúnyvers	234
Gyere, pajtás, katonának	445
Gyermekjátékok és versikék	271—291
Gyöngé Andris szép viola	150
Ha azt érem jövendőbe	419
Ha az úton kettő megáll	98
Ha előre tudtam vóna, vóna, vóna	288
Ha egyszerű megházasodtál	48
Haj, dinár-dum, potyka	467
Haj-duj-duj! ez élet	454
Haj, fürgescském, fürgescském	262
Haj, két singős, vörös, széjös szép pántika	34
Haj tulipánt, szarkaláb	380
Ha meghalok, meghalok	156
Ha nem szeretsz igazán	139
Haragszom én arra szóra	294
Hargita-környéki	237
Ha szeretni nem kéne	472
Hazám, hazám, édös hazám	143
Hazámnak ékes hegyeit	405
Három bángó, látod-é?	344
Három magyar hat kurási	453
Három rendű fodros szoknya	325
Háromszékiek és erdővidékiek	292—380
Három út előttem, melyiken induljak?	420
Házassító dalok a fonóban	8—266
Házasságom mindig bánom, amíg élek	465
Hetfűn reggel lúgzót raktam	424

[Erdélyi Magyar Adatbank]
Krizsa János: Vadrózsák

Hëss légy, ne dunnogj	252
Héj páva, héj páva! császárné pávája	319
Hintázó mondóka	588
Hírös-nevezetös Rika	244
Hogy e léányt vezetgettem	44
Hogy egy küsléánt szeretek	202
Hogy élnek együtt?	427
Hogyha én azt tudhatám	189
Hogy ingöm megvetöttél	92
Hogyne vóna bús az anya	372
Homoród-kömyékiek	239—247
Hó te Gyurka, hó te hó	174
Hova, hova, barna legény?	403
Hozd el, Uram Isten, kús karácson napját	142
Hozott bátyó feleségöt	116
Huszár vagyok, azzá lettem, annak maradok	382
Hütögettél és megcsaltál	216
Iccu! kicsi mókuska	276
Idegön földre ne siess	197
Idekünn a zöd erdőbe	154
Igazán szeress ingémöt	353
Ihol jó egy legén	350
Ingót, bingót termött a fa	258
Írtam neköd egy levelet	69
Ismét szomorú	243
Isten hëzzád, szép viola	87
Isten után van neköm	65
Iszos Jankó jaj be fázik	175
Jaj be magoss högyet látok	26
Jaj, be mérges az én gazdám	224
Jaj, be szennyes a kendője	50
Jaj, de fáj	476
Jaj de szépén harangoznak Torjába	364
Jaj istenöm, én hogy élök?	194
Jaj istenöm, micsináljak	137
Jaj istenöm, rendölj szállást	63
Jaj istenöm, teremtöm	149
Jere hëzzám vacsorára	7
Jere, rózsám, a mezőre	303
Jere szívemhöz, te Kata	179
Jertek, fiak, induljunk a táborba	173
Jó léányok, csak fonjatok	75
Jól megvizsgáld, rózsám	446
Jösszte hëzzám, szép madárka	95
Julia szép léány egykoron kimöne	270
Kakas adjon jó napot	290
Kapitány uram küdeték	275

[Erdélyi Magyar Adatbank]
Kriza János: Vadrózsák

Kapud előtt járok	130
Kapum előtt csak egy csillag ragyogott	477
Kapum előtt halastó	440
Kapum előtt szép zöd búza	17
Kara-héjja! héjja!	363
Katát kéretek bé Barassóba	12
Katona lőtt az én játom	163
Kádár Kata	1—2
Kendert vettem felibe	480
Ketten égyet	289
Ki az urát nem szereti	64
Kicsi dobos, hova mész, hova mész?	254
Kicsi leány! ez a solló	100
Kiházásítás	427
Kiházásító dal fonókban s kalákáknál	427
Kimenék a hegyre	383
Kimenék a szőlőhegyre	397
Kimënt a ház az ablakon	361
Kimenyek Magyarországra	449
Ki mit szeret, ha nem szép és	367
Kinek nincsen krinolin szoknyája	464
Kinek nincsen szeretője	482
Ki népei vagytok?	290
Kiszáradt a diófa	377
Ki van a két szemem sírva	394
Kivirágzott az árkos temető	296
Kívül égek, belől fázom	416
Kitrikoty mese	291
Kolozsvári várra leszállón egy páva	22
Korcsmárosné, gyűjts világot	451
Korcsomai párbeszéd	386
Korhel Estók azt sajnálta	223
Kőház mellett csukros szögfü elterjedt	251
Kökénszemű menyecske	400
Kőműves Kelemenné	584
Köszönöm, galambom, hogy eddig szerettél	478
Kövecses út mellett páratlan gölice	13
Kövecses víz mellett palántáit vilója	237
Kútágasra szállott a sas	153, 328
Kuttya gyilkos keringettét — lencsét	299
Küs kertembe most érik a csérésznye	295
Lábod akármerre járjon	408
Látom életémet, nem igen gyönyörű	311
Látom, ugyan jól ittál	196
Leány a legényhez	354
Legény a leányhoz	354
Leterítöm keszkenyőmöt	42

[Erdélyi Magyar Adatbank]
Kriza János: Vadrózsák

Magoss högyről foly a patak	93
Ma nem ettem, csak gombát, csak gombát	479
Marosszékiek	381—425
Marosszéki piros páris	418
Már ezután her fon Pëti	357
Más szomorú nóta	242
Megátkozás	427
Megjött Jankó más országból	207
Megmondtam, te bús gelice	421
Mégcsalt néző léánkája	66
Mégdöglött a bíró lova	337
Mégfogom az ökröm szarvát	61
Még is házasodnám	124
Mégjelöntém szavaimot	83
Mégmásoltam, rózsám, minapi mondásom	354
Mégtanítottam a rókákat	121
Még a galambnak is	387
Mért titkolod, ha szeretsz?	463
Mét vagy, pajtás, olyan komor?	228
Míg a tóba halak laknak	461
Mi haszna, arcád piross	51
Mikor én külsőlány vótam	432
Mikó kinyér a kezedbe	138
Mikor masérozunk, kapitány uram-ram-ram-ram?	379
Minap hogy haza indútam	120
Minek szeretsz szépöt, cifrát	200
Mind csak sírok, mind csak sírok	37
Mindön legén házas lögyön	173
Mit akar itt az ergeje?	208
Mit akar itt az izgága	103
Mit titkolod, ha szeretsz?	40
Mókustánc	276
Mónárlegén vótam én	374
Mónár Mózsi K[ossuth]-huszár	586
Mondd még, édös rózsám	96
Most akadtam egy virágra	147
Most jött hézzám egy kis fecske	29
Most kapott a bíró	36
Mönnöm kell már neköm is	88
Monyok a szénagyútóre	181
Mönyök ide, mönyök tova	54
Nagy nénike fohászcodik	53
Nagypénteken mossa holló a fiát	460
Ne add neköm, Ilonka	164
Ne búsuljon akárki menyecske	106
Ne búsuljon, komámasszon	302
Nekëm ugyan mëgesëtt	332

[Erdélyi Magyar Adatbank]
Kriza János: Vadrózsák

Neköm van egy virágkertöm	55
Ne mēnj, rózsám, a tollóra	351
Nem is legén, nállunk	384
Nem jöttem én gyalog ide	307
Nem lőtt búzám az idén	217
Nem szoktam, nem szoktam	292
Nem vétettem soha	425
Ne sírj, rózsám! én sem sírok	166
Ne szeress, ne szeress	97
Nincsen bokor ződ ág nélkül	373
Nincsen kedvem, mer a fecske elvitte	396
Nincsen nekēm szeretöm	348
Nincsen neköm apám, anyám	193
Nincsen, nincsen olyan asszon	334
Nincs kénosabb dolog, mind titkon szeretni	20
Nincs szébb madár, mind a lúd, mind a lúd	429
Nóta Balog Józsiáról	246
Nóta egy gyilkosságról a Rikában	244
Nóta Oláh Pétrről	245
Ó bánat, búbanat, keserű búbanat	5
Ó, be drága óra vala	355
Odaki a Csöngöbe, Csöngöbe	144
Ó, én édös karulykám, karulykám	264
Ó! friss galamb, örülhetsz	298
Ó jegyēnye, jegyēnye	308
Ószékely regesek dala	268
Ó, szomorú káros eset	236
Ó, te ravasz róka	67
Ó, te rózsza, be piross vagy	390
Ögyötöm, bögyötöm	277
Öntöző versike	587
Ősszel érik a barack	25
Pajtás! te jó vadász vagy	111
Párnás táncdal	267
Pázsintos udvaron lakik a szegénység	45
Porka havak hulladoznak	268
Poroncsolat harangszóra	245
Pótlék az udvarhelyszékiekhez	584—588
Pusztá malomba	267
Rajta pajtás, csépöt elé	113
Repül a pillangó	385
Réám nevet szömöd, szád	90
Ritka búza, ritka rozs	28
Ropog a hó lábom alatt	213
Rózsám kapum előtt eljár	187
Rózsím szeret, amint tennap	406
Sárga csitkó, sárga sárba jár	265

[Erdélyi Magyar Adatbank]
Krizsa János: Vadrózsák

Segésvári kis kalapom	441
Segősváros nemős város	102
Séprík a baróti utcát	371
Séménfali nagy ütközet	586
Siklódi táncdal	238
Sínfalvára ké' menni	458
Síratozza magát a szegény rab asszon	4
Sírhatok én, árva legén	76
Sohase tartottam egy virágnál többet	259
Sokat jártam egy léánhoz	172
Sokat jártam s mind csak érted	222
Sokat szönvedtem érőttem	220
Sűrűn csillagzik az ég	134
S trállállállám s trállállállám	380
Szállj le, holló, szállj le	8
Szánj még, babám! ingömöt	211
Szárad a fű a heggyetön	349
Száraz fűre dörös harmat hulladoz	345
Szegény legény, nem csuda	468
Szerelmes édős istenünk	340
Szeress ingöm, ne anyádot	192
Szeress, rózsám, csak nözd még, kit	84, 188
Szeress, szeress, csak nözd még, kit	33
Szeretém az új bort	341
Szeretéből töttünk vallást	85
Szeret ingöm két viola	119
Szeretnélek, drága lélek	78
Szeretni nem tudtam	152
Szégén legén! mivé löttél	219
Szégén legén, ne mőnj	14
Szégén vótam, szégént vőttem	212
Szējēs árok, keskēn palló	314
Szép a nyárfa a tetőn	315
Szép állat a lúd, magát mosogassa	331
Szép mőnyecske, drága lélek	195
Szívárvány havassán	388
Szívárványos az ég alja	30
Szólhatsz hézzám már eleget	77
Szombat este hét órára	158
Szombat este ne jőj hézzám	186
Szomorú nóta	241
Szomszédasszon beteg vót	342
Szomszéd legény Gyurka	9
Szoross poroncsolat eljött	243
Szöllőhégybe, temetőbe	427
Szűvem sérti nagy fájdalom	210
Tartanéék szeretőt	112

Tavaszi szél utat száraszt	422
Te és jól tudod azt, kénesém	323
Teli kertem zsályával	455
Teli kertöm zsályával, zsályával	257
Templom előtt egy kős házikóba	247
Ti gazfickók! mit gondótok	165
Títnak, rózsám, títnak tölled	135
Tizenkét barát őszik egy kalánnyal	279
Tizönkét kőmíjes ésszetanakodék	584
Tíz paripám jó van, de nincs egy szál szénám	21
Tordátfalán van egy malom	38
Törökbúza pogácsának	256
Törpe Mihók megalondút	184
Tudod, rózsám! te mit szótál	205
Tudom, ki az, ki tégöd kér	218
Tudom, pajtás, jó gazda vagy	225
Tudom, pajtás! más faluba	167
Tudós legén Barna Peti	157
Túl a vizén Tótországon	352
Túl az Ötön zérgő malom	369
Tűz villog, nap ragyog	261
Udvarhelyi bécsalóba	316
Udvarhelyön sok az éfiasszony	94
Udvarhelyszékiek	1—291
Udvaromon három csürke	399
Udvaromon három vállú	398
Udvarom, udvarom, szép kerek udvarom	10
Úgy megszáradt bennem a szű	41
Úgy megüték a bírót	305
Úgy még vagyok búval rakva	201
Úgy szeretem a barnát	312
Új fedele van a bői templomnak	410
Uppá-cuppá féltekenyő	260
Üsmerek egy büszke léánt	72
Üsmerök én egy gaz fukart	32
Vadászat, szerelem, a jó bor	404
Van bocskorom, tarisnyám	297
Van egy malom, nincsen köve	474
Van e háznak rózsabokra	587
Van egy beteg a főszögön	170
Van komának ifjú neje	169
Van már neköm szép új csidmám	101
Vár ingöm a kedvesöm	68
Város végén egy madár	249
Vegyések	448—485
Verd még, Isten, azt a szüvet	60
Verd még, Isten, verd még	439

[Erdélyi Magyar Adatbank]
Kriza János: Vadrózsák

Vetettem vilóját, várom kinyílását	431
Végigmentem az ormódi temetőn	392
Végigménék a temetőn	240
Vígon élöm világom	35
Víg óráim, mind a vizek	346
Virágos rét, füves halom	321
Viszik, viszik a szilvát	253
Vót szeretőm, de nem tetszik	198
Zavaros a Nyárád	413
Zengenek az erdők, trallalalalam	456
Zöd a kökén(y), majd (majt) mégkékül	155, 434
Zöd erdőbe, sík mezőbe	442
Zsuzsa asszon gyócsinge	427